Verklaring van het gemeentebestuur van de gemeente Borne *(25bij11004)*

Op 14 mei 2025 heeft het gemeentebestuur het rapport “Joodse Burgers in Borne, bejegening, ontrechting en rechtsherstel” in ontvangst genomen. Op die dag was het 82 jaar geleden dat 16 Joodse medeburgers uit Borne in de gaskamers van Sobibor werden vermoord. De grootste groep van de in totaal 74 Joodse medeburgers die werden vermoord in concentratiekampen.

Het rapport bracht het gemeentebestuur tot de conclusie dat onze Bornse Joodse medeburgers van toen in de steek zijn gelaten door de bestuurlijk verantwoordelijken uit die tijd. De gemeente Borne werkte mee aan de uitvoering van anti-Joodse maatregelen die zonder protest werden ingevoerd. Een zeer pijnlijke conclusie, want zonder medewerking en medeweten van onze voorgangers en hun ambtenaren was een effectieve uitvoering niet mogelijk.

Ten overstaan van vertegenwoordigers van de Joodse gemeenschap heeft het gemeentebestuur op 14 mei haar excuses aangeboden. Een diepgevoeld en welgemeend excuus voor het handelen van het gemeente bestuur Borne jegens de Joodse inwoners in onze gemeente tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Volgend op de excuses heeft de gemeente Borne haar inwoners en anderen de gelegenheid gegeven te reageren op het onderzoeksrapport van de Radboud Universiteit en de geboden excuses.

Naast verschillende reacties die woord gaven aan medeleven met de voormalige Joodse slachtoffers, kwamen er ook voorstellen die betrekking hadden op mogelijke vervolgacties naar aanleiding van het rapport.

Ook het gemeentebestuur vindt dat alleen excuses niet toereikend zijn en dat een vervolg op zijn plaats is. De gemeente Borne gaat dit vormgeven door vervolgacties via twee pijlers die als kernthema hebben: **eren en leren**.

- We willen *eren en herdenken* door het geven van een naam aan de Joodse slachtoffers

en

- *Leren* door het bevorderen van educatie over de Jodenvervolging in Borne

We gaan alle namen van de 74 Joodse slachtoffers uit Borne blijvend herdenken middels een plaquette en dat doen we ook door het onderduikverhaal, zoals dat van Fré Cohen, zichtbaar te maken in de publieke ruimte.

Samen met de Joodse Synagoge en het 4 en 5 mei comité gaan we invulling geven aan verschillende educatieve activiteiten. Deels is dit een voortzetting van bestaande activiteiten en deels zijn het nieuwe. Om de educatie extra te bevorderen wordt eveneens een Anne Frank Boom geplant. De expositie die in mei plaats vond in de synagoge wordt beschikbaar gesteld voor het onderwijs. En er komt een digitale historische burgemeestersgalerij aan de hand

waarvan bijzondere gebeurtenissen in die verschillende tijdsperioden vanaf 1811 worden beschreven. Ook de beide oorlogsburgemeesters krijgen een plek, voorzien van relevante passages uit het Radboud Rapport. De fysieke galerij krijgt in verkleinde vorm plek in de burgemeesterskamer.

Deze initiatieven zijn niet alleen bedoeld om het tragische verhaal van de Jodenvervolging, die onze Joodse medeburgers meedogenloos uit ons midden wegnam, levend te houden. Maar vooral het educatieve aspect is van het grootste belang, juist in onze tijd.

De grote les van de Tweede Wereldoorlog en de holocaust was immers: "*Dit nooit weer*." Maar wat bedoelen we daar mee en hoe geven we daaraan inhoud?

Het naziregime begon niet met concentratiekampen. Het begon met woorden. Met wantrouwen, ontmenselijking, uitsluiting. Met het idee dat bepaalde mensen 'een probleem' zijn. De nazi's bouwden doelbewust een beeld op van de Jood als bedreiging voor de samenleving. Niet van individu tot individu, maar in het collectief. "De Jood" als zondebok, als last, als gevaar. Het begon niet met geweld – maar met het verliezen van hun menselijke gezicht in het publieke bewustzijn.

En hoe gingen mensen daar dan mee om? In nazi-Duitsland en gedurende de bezetting van Nederland deden de meeste mensen niets. Ze keken weg. Hadden de handen vol aan overleven en doorstaan van de moeilijke tijden. Ze wilden of konden niets met politiek of verzet te maken hebben. Of ze geloofden dat het zo'n vaart niet zou lopen.

Daarom is het belangrijk dat wij leren van deze gruwelijke periode uit de geschiedenis. Als we patronen herkennen in onze Bornse gemeenschap waarbij sprake is van ontmenselijking, is het belangrijk dat we vervolgens handelen vanuit het besef dat "*kwaad groeit waar mensen zwijgen"*. De tekst van artikel 1 van de Grondwet *("allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld"*) zal in de nieuwe raadszaal in het Huis van Borne duidelijk zichtbaar zijn en ons helpen hierop scherp te zijn.

Educatie over dit thema is dus van het grootste belang. Omdat dit een krachtig wapen kan zijn tegen de onverdraagzaamheid en polarisatie die zich in onze samenleving op een verontrustende manier ontwikkelt.

Onverdraagzaamheid jegens de opvattingen van andersdenkenden. Het niet meer luisteren naar elkaar, het discrimineren en het beschimpen van elkaar vanwege een andere mening of visie en ook steeds vaker gevoed door conflicten elders.

Polarisatie en onverdraagzaamheid zijn het nieuwe gif in de samenleving geworden. Deze gevaarlijke tendens verspreidt zich door ons land en tast de cohesie van de samenleving aan.

De geschiedenis heeft uitgewezen hoe desastreus de gevolgen kunnen zijn als we ons, ook als gemeentebestuur, niet wapenen tegen ontmenselijking, polarisatie en onverdraagzaamheid.

Laat dat dan ook de les zijn van het oorlogsverleden die ook Borne als last draagt.
Laten we daarvan leren en de slachtoffers eren.
Opdat deze donkere periode in onze geschiedenis
blijvend herdacht en onderwezen wordt.
